

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Lenky Kaniové, JUDr. Zdeňka Kühna, Mgr. Daniely Zemanové a JUDr. Barbary Pořízkové v právní věci žalobkyně: **G. A.**, zastoupené Mgr. Umarem Switatem, advokátem se sídlem Kloknerova 2212/10, Praha 4, adresa pro doručování: V Túních 11, Praha 2, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, se sídlem Nad Štolou 3, Praha 7, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 21. 2. 2007, č. j. OAM-1330/VL-10-11-2006, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 2. 2008, č. j. 28 Az 27/2007 - 80,

t a k t o :

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20. 2. 2008, č. j. 28 Az 27/2007 - 80, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Výše označeným rozhodnutím žalovaný neudělil žalobkyni mezinárodní ochranu podle § 12, § 13, § 14, § 14a a § 14b zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu).

Proti tomuto rozhodnutí žalobkyně podala žalobu ze dne 6. 4. 2007. Podáním ze dne 17. 7. 2007 (č. l. 31) dále požádala o nařízení jednání. Krajský soud jednání nařídil na 26. 9. 2007, dne 24. 9. 2007 mu však byla doručena žádost žalobkyně o jeho odročení. V ní uvedla, že její manžel, v jehož související věci mezinárodní ochrany vedené pod sp. zn. 28 Az 31/2007 krajský soud nařídil jednání na týž den, je odkázán na její péči, neboť kvůli nemoci obou očí přestal být soběstačný.

Při jednání konaném dne 26. 9. 2007 krajský soud s ohledem na tuto žádost žalobkyně jednání odročil na 14. 11. 2007.

Dne 7. 11. 2007 byla krajskému soudu doručena další žádost žalobkyně o odročení nařízeného jednání. Uvedla, že se nachází ve druhém měsíci rizikového těhotenství a účast na jednání by mohla mít závažný vliv na její zdraví a bezprostředně ohrozit život nenarozeného dítěte. Dodala, že v roce 2005 jí bylo v Kyrgyzstánu násilně přerušeno těhotenství (pozn. kasačního soudu: tuto skutečnost uváděla již ve správním řízení i v žalobě), dvakrát potratila v letech 2006 a 2007 již v České republice. Nyní se v souvislosti s probíhajícím řízením a hrozbou návratu do vlasti nachází v těžké situaci, je pod stálou kontrolou psychologa a gynekologa, bere léky. Ošetřující lékař jí ve zprávě ze dne 5. 11. 2007 účast na soudním jednání nedoporučil. S ohledem na svůj status má též problémy se získáváním zdravotní péče. Dále výslovně uvedla, že trvá na své účasti na soudním jednání. Ke své žádosti doložila kopie lékařských zpráv ze dne 30. 7., 22. 8., 18. 10., 29. 10. a 5. 11. 2007, a propouštěcí zprávu ze dne 2. 6. 2007.

Krajský soud následně jednání odročil na 16. 1. 2008. V přípisu, zaslaném žalobkyni současně s usnesením o odročení jednání (č. l. 54), pak soud žalobkyni upozornil, že další žádosti ze zdravotních důvodů již nevyhoví a vyzval ji, aby případnou neschopnost její osobní účasti soudu oznámila včas, neboť v takovém případě by soud její stanovisko k žalobě zjistil osobní návštěvou v místě pobytu. Dále ji poučil, že může udělit plnou moc k zastupování před soudem manželovi.

Dne 10. 1. 2008 byla krajskému soudu doručena žádost žalobkyně ze dne 3. 1. 2008 o ustanovení advokáta, jíž soud vyhověl usnesením ze dne 15. 1. 2008 (č. l. 57; žalobkyni bylo toto usnesení doručeno fikcí dne 24. 1. 2008). K jednání konanému dne 16. 1. 2008 se žalobkyně nedostavila, a vzhledem k tomu, že usnesení o ustanovení advokáta ještě nenabylo právní moci, soud jednání odročil na 20. 2. 2008.

Dne 7. 2. 2008 byla krajskému soudu doručena další žádost žalobkyně o odročení nařízeného jednání. Poukázala na skutečnost, že je v současné době v pátém měsíci rizikového těhotenství a účast na jednání by mohla mít závažný vliv na její zdraví a bezprostředně ohrozit život nenarozeného dítěte. Zopakovala již dříve soudu sdělené údaje o průběhu jejích dřívějších těhotenství a informovala ho o přetrvávajících ostatních těžkostech. Dále výslovně uvedla, že trvá na své účasti na soudním jednání, jehož konání navrhla až na dobu po porodu předpokládaném v červnu 2008. Ke své žádosti doložila kopie aktuálních lékařských zpráv, receptů, jakož i kopii průkazky pro těhotné.

Přípisem ze dne 8. 2. 2008 (doručeným advokátovi žalobkyně dne 11. 2. 2008, žalobkyni pak až dne 25. 2. 2008) krajský soud tuto žádost zamítl s poukazem na předchozí opakované žádosti o odročení a dále na skutečnost, že účast žalobkyně při jednání není pro soud nutná, neboť je zastoupena advokátem a řízení je ovládáno zásadou koncentrace, žalobní body tedy již nelze rozšiřovat.

Dne 20. 2. 2008 krajský soud věc projednal bez přímé účasti žalobkyně (tedy pouze za účasti jejího advokáta), přičemž rozsudkem (č. l. 80) žalobu zamítl. V závěru odůvodnění poznamenal, že další žádosti o odročení jednání z důvodu těhotenství žalobkyně již nevyhověl, neboť byla řádně zastoupena a měla dostatek času soudu sdělit dle

jejího mínění potřebné informace, projednáním věci tak nemohlo dojít ke krácení jejích práv.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně (dále též stěžovatelka) včas kasační stížnost, kterou doplnila podáními ze dne 17. 4. 2008 a 6. 6. 2008. Uvedla, že žalovaný a krajský soud nezjistili přesně a úplně skutkový stav věci, shromážděné důkazy nebyly úplné, chybí logická vazba mezi rozhodnutím a jeho podklady. Politická a humanitární situace v Kyrgyzstánu je obecně známá. Hlavním problémem současnosti je extrémní chudoba obyvatelstva, špatná bezpečnostní situace a neschopnost státních orgánů tyto problémy řešit a ochránit obyvatelstvo. Žalovaný neshromáždil poznatky o zemi původu z dostatečně nezávislých a objektivních zdrojů (např. od Amnesty International). V zemi původu je stěžovatelka ohrožena na životě, nemá se kam obrátit o pomoc, stát takové poměry trpí a podporuje je. Návrat do země původu by znamenal přímé ohrožení jejího života. Stěžovatelka se zúčastnila na demonstracích, je velmi aktivní členkou politické strany Mekenim Kyrgyzstán. V daném případě jde i o důvody humanitární podle § 14 zákona o azylu. Dále poukázala na porušení čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod ve spojení s rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věcech Cruz Varas z roku 1991 a Vilvarajah z roku 1991. Odkázala též na čl. 53 Příručky k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíků (dále jen „Příručka“), podle něž je nutno přihlížet ke kumulativním efektům různých záporných faktorů, které samy o sobě ještě nepředstavují pronásledování. Upozornila na čl. 43 uvedené příručky, který stanoví, že opodstatněné obavy z pronásledování se nemusí nutně zakládat na vlastních osobních zkušenostech žadatele o poskytnutí mezinárodní ochrany, dostatečné mohou být zkušenosti např. jeho přátel, příbuzných, dalších členů stejné rasové nebo společenské skupiny atd.

Z uvedených důvodů navrhla, aby Nejvyšší správní soud zrušil napadený rozsudek krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Současně požádala o přiznání odkladného účinku kasační stížnosti. O této žádosti Nejvyšší správní soud nerozhodoval, neboť zákon o azylu, ve znění účinném od 13. 10. 2005, spojuje odkladný účinek přímo s podáním kasační stížnosti.

Žalovaný ve vyjádření ke kasační stížnosti navrhl její zamítnutí.

Po konstatování přípustnosti kasační stížnosti se Nejvyšší správní soud ve smyslu § 104a s. ř. s. zabýval otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatelky. Pokud by tomu tak nebylo, musela by být podle tohoto ustanovení odmítnuta jako nepřijatelná.

K podrobnějšímu vymezení institutu přijatelnosti kasační stížnosti ve věcech mezinárodní ochrany lze pro stručnost odkázat např. na usnesení Nejvyššího správního soudu publikované pod č. 933/2006 Sb. NSS. Podle tohoto usnesení se o případ přijatelnosti kasační stížnosti může jednat mj. tehdy, pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do právního postavení stěžovatele; příkladem toho může být např. hrubé pochybení krajského soudu v jednotlivém případě při výkladu hmotného či procesního práva.

Nejvyšší správní soud z níže uvedených důvodů shledal, že se o tento případ jedná v souzené věci, a proto dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná a je tedy zapotřebí se jí meritorně zabývat.

Kasační soud se tak v souladu s § 109 odst. 3 s. ř. s. zabýval otázkou, zda jednání konané dne 20. 2. 2008 proběhlo v souladu se zákonem, přesněji řečeno, zda neodročení jednání k žádosti žalobkyně bylo v souladu s § 50 s. ř. s.

Podle § 49 odst. 1 s. ř. s. nařídí předseda senátu krajského soudu rozhodujícího ve správním soudnictví jednání a předvolá k němu účastníky tak, aby měli k přípravě alespoň deset pracovních dnů; o jednání vyrozumí osoby zúčastněné na řízení. Podle odst. 3 téhož paragrafu neúčast řádně předvolaných účastníků nebrání projednání a skončení věci, nejsou-li důvody pro odročení podle § 50 s. ř. s. Podle § 50 s. ř. s. může být jednání z důležitých důvodů odročeno; soud může odročit jednání též tehdy, jestliže to účastníci shodně navrhnou.

Nutno zdůraznit, že právo na projednání věci před soudem, čítaje v to i právo na osobní účast na jednání soudu a právo při tomto jednání tvrdit skutečnosti, navrhopat důkazy a předkládat právní argumenty, je jedním ze základních pilířů práva na spravedlivý proces a jako takové je zakotveno na ústavní úrovni jak v právu vnitrostátním, tak v mezinárodních úmluvách o lidských právech [čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.), čl. 14 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.)].

Obsahem práva na projednání věci soudem v přítomnosti účastníka řízení se zabýval i Ústavní soud (byť ve vztahu k ustanovení občanského soudního řádu, stanovícimu však pro odročení jednání obdobné podmínky jako soudní řád správní), přičemž v první řadě zdůraznil „*obecně platný princip, podle něhož případné zásahy do základních práv nebo svobod a tedy i jejich omezení musí být interpretováno restriktivně a nikoliv extenzivně.*“ Dále pak uvedl: „*Zejména je třeba respektovat zásadu, že při omezení základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a že taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena (čl. 4 odst. 4 Listiny).* Jestliže tedy podle ustanovení § 101 odst. 2 o. s. ř. (poznámka: ve znění před účinností zákona č. 30/2000 Sb.) platilo, že, nedostaví-li se řádně předvolaný účastník k jednání, ani nepožádal z důležitého důvodu o odročení, může soud věc projednat v nepřítomnosti takového účastníka; přihlédne přitom k obsahu spisu a dosud provedeným důkazům; je zřejmé, že tuto zákonnou výjimku ze základního práva zakotveného v čl. 38 odst. 2 Listiny nelze chápat způsobem rozšiřujícím.

Ústavní soud respektuje právo obecného soudu posoudit, zda žádost o odročení, podaná účastníkem řízení, je v konkrétním případě podložena „*důležitým důvodem*“ ve smyslu citovaného ustanovení o. s. ř. Jinými slovy, je zřejmé, že obecné soudy nejsou povinny akceptovat jakékoli žádosti o odročení, neboť pak by v konkrétních případech mohlo ze strany některých účastníků řízení docházet k záměrným procesním obstrukcím.“ (viz nálezy ze dne 28. 8. 2002, sp. zn. I. ÚS 729/01; obdobně též např. nálezy ze dne 03. 6. 2004, sp. zn. II. ÚS 102/03; <http://nalus.usoud.cz>).

Odepřít právo osobní účasti na jednání soudu proto lze jen výjimečně; jedním z takových důvodů by mohlo být, pokud účastník řízení či jeho zástupce svým chováním svoji neúčast způsobí a zaviní, a to z důvodů, které nelze omluvit. V těchto intencích je nutno vykládat ustanovení § 50 s. ř. s. - jednání musí být podle tohoto ustanovení odročeno vždy, když existuje důležitý důvod, přičemž za důležitý důvod bude nutno považovat neúčast účastníka nebo jeho zástupce na jednání z omluvitelných důvodů. Soud zde nemá možnost volby a za splnění předpokladu existence důležitého důvodu odročit jednání vždy musí; právě takto a nikoli výlučně za použití gramatického výkladu nutno vykládat slovo „může“, obsažené v tomto ustanovení (srov. též č. 558/2005 Sb. NSS).

Jak v daném případě vyplynulo ze soudního spisu, odročil krajský soud jednání v průběhu řízení o žalobě celkem třikrát (z toho dvakrát na přímou žádost žalobkyně) - poprvé s ohledem na nemoc a ztrátu soběstačnosti manžela žalobkyně, podruhé kvůli rizikovému těhotenství žalobkyně (ve stadiu druhého měsíce) a potřetí vzhledem ke skutečnosti, že usnesení o ustanovení advokáta nenabýlo ke dni konání jednání právní moci. Třetí žádosti žalobkyně o odročení, již podruhé odůvodněné jejím rizikovým těhotenstvím (tentokrát ve stadiu pátého měsíce), spojené s návrhem, aby jednání bylo nařízeno až na dobu po porodu, však již soud nevyhověl. Neučinil tak však s tím, že by považoval žádost žalobkyně za procesní obstrukci, nýbrž argumentoval tím, že účast žalobkyně při jednání není pro soud nutná, neboť je zastoupena advokátem a řízení je ovládáno zásadou koncentrace, žalobní body tedy již nelze rozšiřovat (viz přípis ze dne 8. 2. 2008), resp. že *„další žádosti o odročení jednání z důvodu těhotenství žalobkyně již nevyhověl, neboť tato byla řádně zastoupena, měla dostatek času soudu informace dle jejího mínění potřebné sdělit, tudíž projednáním věci tak nemohlo dojít ke krácení jejích práv“* (viz závěr odůvodnění napadeného rozsudku).

Takovou argumentaci však nelze v žádném případě přijmout. Zásada bezprostřednosti soudního jednání není v čl. 38 odst. 2 Listiny zakotvena samoučelně - jejím smyslem a účelem je zajistit, aby soud přinejmenším v jedné soudní instanci s účastníkem vešel či mohl vejít (požaduje-li to účastník) v osobní kontakt a aby účastník mohl soudu bezprostředně a přímo sdělit svoji verzi toho, co je předmětem rozhodování, a poukázat na skutečnosti svědčící ve prospěch této verze, a to i v případě, že soud na základě dosud získaných informací z vyjádření účastníků a ze správního spisu má (a třeba i, jak se nakonec ukáže, oprávněně) za to, že účastník soudu žádnou relevantní informaci neposkytne. Uvedená zásada je samozřejmě akceptována v civilním i trestním soudnictví a není důvodu ji v soudnictví správním vytěšňovat. Ostatně mimo jiné právě kvůli důsledné realizaci této zásady byla v roce 2002 přijata nová úprava správního soudnictví a předtím Ústavní soud svými rozhodnutími zasahoval do předchozí právní úpravy, která v původní podobě v některých případech jednání ve věcech správního soudnictví vylučovala pouze na základě posouzení soudem, nikoli za podmínky souhlasu účastníků (viz zejm. nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 9. 1996, sp. zn. Pl. ÚS 18/96, zveřejněný pod č. 269/1996 Sb.). Z hlediska výše uvedených ústavně zakotvených principů spravedlivého procesu se tak důvody, kvůli nimž krajský soud nevyhověl poslední žádosti žalobkyně o odročení jednání, jeví býti zcela nedostatečnými.

V daném případě by však nebylo ani důvodu považovat poslední žádost žalobkyně o odročení jednání za úkon účelové povahy, vedený snahou prodlužovat soudní řízení,

a to jak sám o sobě, tak ani ve spojení s jejími ostatními procesními úkony. Pokud žalobkyně žádala o odročení jednání, učinila tak vždy s minimálně týdenním předstihem, a žádost též řádně doložila. Vztít v úvahu je též nutno povahu a časově omezený charakter osobní překážky na straně žalobkyně (rizikové těhotenství). Za této situace měl krajský soud shledat i v poslední, byť opakované, žádosti o odročení jednání ze zdravotních důvodů (doručené mu dne 7. 2. 2008) důležitý důvod ve smyslu § 50 s. ř. s. Pokud tak neučinil, závažným způsobem porušil právo žalobkyně na projednání věci v její přítomnosti zakotvené v čl. 38 odst. 2 Listiny a též ve shora uvedených ustanoveních mezinárodních smluv o lidských právech a na úrovni jednoduchého práva procesně upravené zejména v § 49 odst. 1, odst. 3 a § 50 s. ř. s. Tím zatížil řízení o žalobě vadou, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé [§ 109 odst. 3, § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.].

Vzhledem k povaze shledané vady řízení před krajským soudem se kasační soud již nemohl zabývat samotnou podstatou věci, resp. se jí ani zabývat nemohl, neboť k tomu by bylo lze přistoupit pouze poté, co by ve věci proběhlo procesně bezvadné řízení před krajským soudem.

Vzhledem k tomu, že kasační stížnost byla shledána důvodnou, Nejvyšší správní soud napadený rozsudek krajského soudu dle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. V něm, vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 3 s. ř. s.), rozhodne též o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 5. září 2008

JUDr. Marie

Žiřková
předsedkyně senátu